

וכיחש בעמיתו

מים ראשונים: ספר ויקרא פותח בדיני הקרבנות השונים: עולה לסוגיה, שלמים, חטאת, אשם ועוד, שעניינם העיקרי הוא 'בין אדם למקום'. גם קרבן שלמים, בו ניתן לשתף את הזולת, בא בעקבות הודיה או שמחה של בעל הקרבן לקב"ה, בהן הוא מבקש לשתף את 'חבירו'. ראו דברינו [שלמים הם שלום](#) בפרשת צו הסמוכה. אך בפרק ה מתחיל נושא חדש שבו גם בדינים שהם 'בין אדם לחבירו' יש צורך בהבאת קרבן על מנת להשלים את התיקון והכפרה. וכבר הקדשנו דף לנושא [והוא עז](#) – על החובה להעיד לחבירו ולא לכבוש עדות. והפעם נרצה להמשיך בנושאים נוספים שם.

וידבר ה' אל־מִשֶׁה לֵאמֹר: נִפְשׁ כִּי תִחַטָּא וּמַעַלָּה מַעַל בְּה' וְכַחֵשׁ בְּעַמִּיתוֹ בְּפִקְדוֹן אֲרֻבְתְּשׁוּמַת יָד אוּ בְגָזל אוּ עֶשֶׂק אֶת־עַמִּיתוֹ: אֲרֻמָּצָא אֲבָדָה וְכַחֵשׁ בְּה' וְנִשְׁבַּע עַל־שֶׁקֶר עַל־אֲחֵת מִכָּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה הָאָדָם לְחַטָּא בְּהִנָּה: וְהָיָה כִּי יִחַטָּא וְאָשֵׁם וְהָשִׁיב אֶת־הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזַל אוּ אֶת־הַעֶשֶׂק אֲשֶׁר עֶשֶׂק אוּ אֶת־הַפְּקֹדוֹן אֲשֶׁר הִפְקֹד אֹתוֹ אוּ אֶת־הָאֲבָדָה אֲשֶׁר מָצָא: אוּ מִכָּל אֲשֶׁר־יִשְׁבַּע עָלָיו לְשֶׁקֶר וְשָׁלַם אֹתוֹ בְּרֵאשׁוֹ וְחִמְשָׁתָיו יִסֹּף עָלָיו לְאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם אֲשַׁמְתוֹ: וְאֶת־אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַה' אֵיל תְּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכָּךְ לְאֲשֶׁם אֶל־הַכֹּהֵן: וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי ה' וְנִסְלַח לוֹ עַל־אֲחֵת מִכָּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לְאֲשָׁמָה בְּה': (ויקרא ה כ-כו).¹

מסכת בבא קמא פרק ט משנה ה, ז – הכחשה בשבועה

הגזול את חבירו שווה פרוטה ונשבע לו, יוליכנו אחריו אפילו לְמָדִי. לא יתן לא לְבָנוּ וְלֹא לְשִׁלּוּחוֹ, אֲבָל נוֹתֵן לְשִׁלְיָהּ בֵּית דִּין.² ...

וכן בפיקדון, שנאמר: "וכיחש בעמיתו בפיקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו או מצא אבידה וכחש בה ונשבע על שקר" (ויקרא ה כא-כב), הרי זה משלם קרן וחומש ואשם. היכן פקדונו? אמר לו: אבד. משביעך אני ואמר אמן, והעדים מעידים אותו שאכלו - משלם קרן. הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם.³

רמב"ם הלכות שבועות פרק א הלכות ח-ט – לחייב מזיד כשוגג

שבועת הפקדון כיצד? כל מי שיש ממון חבירו בידו, בין פיקדון בין מלוה, או שגזלו או עשקו או מצא לו אבדה ולא החזירה וכיוצא בזה, ותבע ממנו ממון שיש לו בידו וכפר בו, הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תכחשו" זו אזהרה לכפירת ממון.⁴ ואין לוקין על לאו זה. ואם נשבע לו על שקר על ממון שכפר בו, הרי זה עובר בלאו אחר. ועל זה נאמר: "לא תשקרו איש בעמיתו" - זו אזהרה לנשבע על כפירת ממון. ושבועה זו היא הנקראת שבועת הפיקדון.⁵

ומה הוא חייב על שבועת הפקדון ששיקר בה? משלם את הקרן שכפר בו עם תוספת חומש, ומקריב אשם ודאי, בין שהיה מזיד בין שהיה שוגג, שנאמר: "וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל וגו' והיה כי יחטא ואשם". ולא נאמר בו "ונעלם ממנו" - לחייב מזיד כשוגג.⁶

¹ "עושיק" הוא כפשוטו שכר פועל או שכיר שבעל הבית מתכחש לו. ראו דברינו [לא תעשוק](#) בפרשת קדושים. תשומת יד היא מילה יחידאית במקרא שפירושה דבר שהושם ביד, נתינת ממון למישהו כהלואה או שותפות עסקית. ראו פירוש רש"י על הפסוק: "ששם בידו ממון להתעסק או במלוה". ופירוש אבן עזרא: "בתשומת יד - שותפות, ששם ידו עמו". כך גם מבאר הרמב"ם שנראה להלן. ובגמרא בבא מציעא מח ע"א: "תשומת יד - אמר רב חסדא: כגון שיחד לו כלי להלואתו". ראו גם דעת מקרא על הפסוק. וכשאנו מכים על חטא שחטאנו לפניך בתשומת יד, אולי הכוונה רחבה יותר לכל סוגי ההכחות וההתכחשויות למיניהן.

² משום שלא רק גזל, אלא גם כפר בשבועה, אין לו תקנה אלא בהחזרה אישית, וכלשון ברטנורא על המשנה: "יוליכנו אחריו אפילו למדי. דאין לו כפרה עד שיחזיר לנגזל עצמו. דגבי נשבע על שקר כתיב: לאשר הוא לו יתננו". ההתכחשות האישית ועוד בשבועה היא שמחמירה את הדין כאן.

³ מקור זה הוא האזכור העיקרי במשנה של הדין בו אנו עוסקים והוא מדגיש שהפסוק בתורה לעיל: "והיה כי יחטא ואשם", משמעו שהמכחש יכיר באשמתו ויודה, ולא שבאו עדים שהעידו כנגדו. ושוב, הדגש על השבועה שכלוית להכחשה, מה שמכונה בחז"ל 'שבועת הפיקדון' תוך ציטוט הפסוק: "ונשבע על שקר", ומה שמביא להבנת המקרא שהקרבן - המכונה בפי חז"ל 'אשם גזילות' - הוא בעיקרו על השבועה. אזכור השבועה במשנה והדרישה לטרוח ולהחזיר את הגזילה / אבידה / פקדון / ממון במקרה של הכחשה, עד לְמָדִי (עד קצה העולם), מביא לדיון בגמרא, בבא קמא קג ע"ב, אם משנה זו היא כשיטת ר' עקיבא או ר' טרפון: "נשבע לו - אין, לא נשבע לו - לא". נשאר דיון זה למיטבי הלכת ונסתפק כאן בקשר בין דיני ממונות ודיני שבועה, בין עבירה שבין אדם לחברו שתקנתה הוא בתשלום 'אישי' ובין עבירה כלפי שמים שתקנתה בקרבן והשילוב ביניהן.

⁴ ראו במדרש ספרא קדושים פרשה ב ש"ל לא תכחשו" בפרשת קדושים הוא האזהרה ר"כחש בה" בה בפרשתנו הוא העונש.

⁵ ההכחשה בשבועה היא השקר עליו לוקים. שבועת שקר היא כחש ושקר בשם שמים וכחש ושקר "איש בעמיתו".

⁶ זה קרבן אשם ודאי, שמביאים גם על מעשה במזיד (אשם או חטאת מביאים ככלל על מעשה בשוגג). ראו השלמת דברי רמב"ם אלה בהלכות גזלה ואבדה פרק ז הלכות א ו-ב: "כל מי שנתחייב ממון לחבירו הישראלי וכפר בו ונשבע על שקר הרי זה חייב להחזיר

משך חכמה ויקרא פרק ה פסוק כב – אונס זדון הלב

ויתכן עוד, דהנה חיוב שבועת הפיקדון על זדון שבועה, אף בדודן שבועה כתוב "לא ינקה ה'" (שמות כז) - ואיך מביא קרבן לכפר על חטאתו! אך החמס והעושק הוא מכריחו להישבע לשקר שהוא תובעו, ואיהו לאמת דבריו ולהיפטר מבעל דינו נשבע לשקר. ואינו מכוון לחלל שמו יתברך, והוא כאנוס מפני זדון לבו. ובוחר לבות יודע שהאדם טבעו בכך ועשוי להישבע "על אחת מכל אלה" ודו"ק.⁷

כלי יקר ויקרא ה כא – חטא כפול לאדם ולשמים

"נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' " (ויקרא ה כא). כאן הקדים חטא למעילה, ובגזל הקדש (בפסוק טו) הקדים מעילה לחטא.⁸ לפי שפרשה זו מדברת בכופר ממון חבירו ואחר כך נשבע לשקר. והרי חטא לחבירו חטא אחד, ולשמים חטאו כפול. כי מצד הגזילה עבר על מצות ה' ואחר כך נשבע לשקר. וזה שאמר: "נפש כי תחטא", היינו בעמיתו. "ומעלה מעל בה' " - שתי מעילות כאמור.⁹

אבן עזרא ויקרא ה כא – מעילה בין אדם לחברו

ומעלה מעל בה' - שעבר על מצות לא תעשה מדבר שהוא בינו ובין אדם. או בתשומת יד שותפות, ששם ידו עמו. בגזל בחזקה, כמו ויגזול את החנית (דה"א יא, כג). עשק בסתר. ועמיתו - רעהו, ויתכן שהוא בעומתו.¹⁰

תוספתא מסכת שבועות (צוקרמאנדל) פרק ג הלכה ו

חנניא בן כינאי אומר: "וכיחש בעמיתו", אין אדם כיחש בעמיתו עד שכופר בעיקר. פעם אחת שבת ר' ראובן בטבריא ומצאו פולוסיפות אחד, אמר לו: איזה הוא שנאוי בעולם? אמר לו: זה הכופר במי שבראו. אמר לו: היאך? אמר לו: כבד את אביך ואת אמך, לא תרצח, לא תנאף, לא תגנוב, לא תענה ברעך עד שקר, ולא תחמוד - הא אין אדם כופר בדבר, עד שכופר בעיקר. ואין אדם הולך לדבר עבירה, אלא אם כן כפר במי שציוה עליה.¹¹

לו הקרן שכפר בו והוספת חומש. וחייב בקרבן והוא הנקרא אשם גזלות. אחד הגזול או העושק או הגונב או שהלוהו או שהפקיד אצלו או מצא אבדה וכחש בה, או שהיתה ביניהן שותפות ונשאר לו אצלו ממון, או שעשה לו מלאכה ולא נתן לו שכרו. כללו של דבר, כל שאילו הודה חייב לשלם בדין וכפר ונשבע, משלם קרן וחומש, שנאמר: וכחש בעמיתו בפקדון וכו'. "ונראה מלשון הרמב"ם בשני מקורות אלה שהקרבן פוטר את האדם ממלקות ולא רק משום שכחש ושקר הם לאו שאן בו מעשה. וכלשון הגמרא במסכת שבועות דף לז עמוד א: "מילקא לקי, קרבן לא מייתי". הבאת הקרבן, גם במקרה של מעשה במזיד, פוטר מעונש המלקות. וזה אולי החידוש הגדול של התורה והסיבה מדוע כל הדין הזה נזכר דווקא בפרשתנו העוסקת בקרבנות. והרוצה להרחיב עוד בנושא זה מוזמן לעיין בסוגיה במסכת שבועות הנ"ל ובפירוש אור שמח על הרמב"ם שקטע ממנו מובא להלן.

⁷ פירוש משך חכמה (ר' מאיר שמחה מדונינסק, מאות 19-20 מזרח אירופה מחבר פירוש 'אור שמח' על הרמב"ם) מתעכב על הדין המיוחד שראינו ברמב"ם: "לחייב מזיד כשוגג", הגם שעל שבועה בזדון אין כפרה בקרבן וכתוב בה: "לא ינקה" (תמורה ג ע"א). תשובתו היא ששבועה זו היא מעין אונס: "ואינו מכוון לחלל שמו יתברך, והוא כאנוס מפני זדון לבו". זהו טבע האדם שהוא נגרר ועבירה גוררת עבירה. אמנם, בהמשך דבריו הוא מדגיש שהדין של התורה, תשלום הקרן והחמישית וקרבן האשם, חל רק אם נשבע, כך כתוב מפורש בפסוק. אבל מה שחשוב לנו הוא שההכחשה הראשונה היא עיקר העבירה. "וכיחש בעמיתו", זה תורף כל העניין. השבועה היא הסתבכות. נראה שלכלל "זדונות נעשו כשגגות" שמובא לקולא ובהקשר ליום הכיפורים, אפשר להוסיף גם מקרה זה שהרי החיוב להביא קרבן על עבירה במזיד היא בעצם הקלה גדולה. ראו דברינו [זדונות שגגות וזכויות](#) ביום הכיפורים. אך עדיין התירוץ ש"אינו מכוון לחלל שמו יתברך, והוא כאנוס מפני זדון לבו ובוחר לבות יודע שהאדם טבעו בכך", קשה לקבלה. הרי כל מי שמסתבך בעבירה גוררת עבירה יכול לטעון שהוא "אנוס מזדון לבו"!

⁸ כוונתו לפסוק קודם בפרק ה של ספר ויקרא בו אנו עומדים, ויקרא ה טו: "נפש כיתמעל מעל וחסאה בשגגה מקדשי ה' והביא את אשמו לה' איל תמים מן הצאן בערךך כסף שקלים בשקל הקדש לאשם". כאן מדובר בבירור במעילה בקודש כנזכר במקומות רבים: גמרא תמורה לב ע"ב, מעילה יט ע"א, טו ע"א ועוד. האם לשימוש באותה מטבע לשון "מעל בה' " יש משמעות?

⁹ בוודאי שיש משמעות לשימוש בפועל "מעל בה' " גם במי שמכחש בעמיתו. כלי יקר אמנם מדגיש את ההבחנה בין לשון "חטא" שהוא בין אדם לחברו ולכן מופיע קודם ל"מעל" בפסוק שלנו ובין "מעל" בקודש שהוא בין אדם למקום וקודם ל"חטא" בפסוק טו. הדרשה היא שחטא הכחש שהוא בין אדם לחברו גורר את שקר השבועה בשם ה' שהיא בין אדם למקום. אבל גם בשקר ובהכחשה בשבועה יש קודם לכל עבירה של בין אדם לחברו. השקר הוא קודם כל שקר לחבר. את הקב"ה אי אפשר לרמות, את חברך - כן. השקר של השבועה, נגרר מההכחשה הראשונה, כפי שראינו לעיל. ובקריאה של פשט הפסוק, מסביר כלי יקר, עצם השימוש בפועל "מעל" בפסוק "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' " הוא ברור. מה החטא שחוטא מי שמכחש בעמיתו? - מעל בה'! הפסוק הוא ברור ומעיד על כל שבחטא בין אדם לחברו יש גם חטא כלפי המקום. מצוות בין אדם לחבירו תמיד מכילים גם מצוות בין אדם למקום. המקור לכך הוא התוספתא כפי שנראה להלן.

¹⁰ לאבן עזרא, כפשוטן מקרא שפחות 'מחויב' לחז"ל, אין שום בעיה לשונית להכיל את השורש מע"ל על מעשים ש'בין אדם לחברו', על מי "ששם ידו עמו". על מי שנהפך מעמית ללעומת. ומכאן שהשימוש בלשון מעילה בימינו במשמעות כללית, של מעילה באמון, יש לו על מה שיסמוך. והדברים קשורים גם לחלוקה, שכבר הצענו בעבר, של המצוות לשלוש קבוצות: בין אדם לחבירו, בין אדם לחבירו ובין אדם למקום. ראו דברינו [בין אדם לחבירו ובין למקום](#) ביום הכיפורים. מעילה באמון הציבור.

¹¹ התוספתא דנה במהות עשרת הדברות כמשלבים ציויים בין אדם למקום ובין אדם לחברו, וכבר נדרשנו לה בדברינו [עשרת הדברות - חמישה כנגד חמישה](#) בפרשת יתרו. בוויכוח עם הפילוסוף, מציג ר' חנניא בן כינאי את התפיסה הדתית-מוסרית של התורה שמהותה הוא הקשר ההדוק בין ציווי אדם לחברו וציווי אדם למקום. הדברות האחרונים, שהם בין אדם לחברו, שורשם בדיבר הראשון "אנכי ה' אלהיך". מי שמכחש בעמיתו, מכחיש פיקדון שקיבל, הלוואה, אבידה, גזילה וכו', כופר בעיקר - במי שציווה על הציויים כולם. הוא כופר בפיקדון הערכי שהופקד בידו כשבא לעולם (ראו במדבר רבה ט ב על פקדון הגוף, כנגד פקדון ממון). מה

רש"י ויקרא ה כא בעקבות הספרא – מכחיש את "השלישי"

"נפש כי תחטא" – אמר ר' עקיבא: מה תלמוד לומר: "ומעלה מעל בה"?! לפי שכל המלוה והלוה והנושא והנותן, אינו עושה אלא בעדים ובשטר. לפיכך, בזמן שהוא מכחש, מכחש בעדים ובשטר.¹² אבל המפקיד אצל חברו אינו רוצה שתדע בו נשמה אלא שלישי שביניהם, לפיכך כשהוא מכחש, מכחש בשלישי שביניהם.¹³

בעל הטורים ויקרא ה כא – מכחש בה' ובעמיתו

בה' וכחש בעמיתו.¹⁴ הואיל וכחש בין בה' ובין בעמיתו, לומר שמכחש בדבר שאינו יודע בו אלא הקדוש ברוך הוא וחבירו (תו"כ).¹⁵

שמואל א פרק כ פסוק מב – ה' ביני ובינך

וַיֹּאמֶר יְהוָה לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם ה' לֵאמֹר ה' יְהִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵינִי וּבֵינֶיךָ וּבֵינִי וּבֵינְךָ עַד עוֹלָם:¹⁶

אלשיך ויקרא פרק ה פסוק כא – מעל לחבר גורם למעל בה'

אל ימעט בעיניך החוטא לחבירו. כי דע, מאשר יחטא לחברו יבוא למעול מעל בה'... כי "וכחש בעמיתו בפקדון וכו'" – הרי חוטא לחבירו. מזה יבוא "למעול מעל בה'"... שהוא כי ישבע על שקר, שהוא שבועת הפקדון, והיא מעל בה', נוסף על חטא עכבו ממון חבירו אצלו.¹⁷

לכן כאשר ישוב בתשובה... לעומת הדרגת חטאו, תהיה הדרגת תשובתו.¹⁸ כי תחילה יתקן מה שהיה עושה את עמיתו, ושלם את הקרן וחמשתו. ואחר כך "ואת אשמו יביא לה'"... שלא ימעט לאיש תיקון מה שבינו לחבירו, כי השב ממה שבינו לחבירו, ישוב גם במה שבינו למקום. ולא עוד אלא שחפץ הוא יתברך שבשל חבירו יתחיל האיש לתקן ואחר כך: "ואת אשמו יביא לה'".¹⁹

חשוב לנו, הוא ציטוט בתוספתא מהפסוקים שלנו "וכחש בעמיתו" – שם הכל מתחיל. נכון שאח"כ האדם נגרר לשבועת שקר, שהיא לכאורה המעילה שביניה הוא מביא את קרבן האשם, שגם היא נזכרת בעשרת הדברות (ראו דברינו [לא תשא](#) בפרשת יתרו), אבל "וכחש בעמיתו", באדם אחר שהוא צלם אלהים, הוא שגורר בעקבותיו את השבועה, כפי שראינו לעיל.

¹² וניתן להכחיש את הכחשתו ע"י הבאת העדים ו/או השטר. ויכול המכחיש לומר לבעל דינו: הבא לי עדיך, הראה לי את השטר.

¹³ רש"י זה הוא ציטוט מדויק של מדרש ספרא ויקרא - דבורא דחובה פרשה יב, ראו שם. מיהו "השלישי" כאן? מיהו השלישי שנזכר בעסקה שבחשאי בין המלוה ללוה, בין המפקיד לשומר? הקב"ה! (כמעט כמו המדרש: "שלושה שותפים בו באדם..."). שים לב איך מדרש זה מפריד, במישרין או בעקיפין, בין מכחיש גזילה ואבידה מצד אחד, ובין מכחיש מלווה ופיקדון מצד שני. בא אדם ללוות כסף בחשאי ובצנעה מחבירו ושכנע אותו שלא לעשות לזה פומבי – בלי עדים, שטר בית דין וכו'. או ההפך, בא מפקיד שהפקיד בנאמנות חפץ יקר אצל חבירו הטוב. ובחר לעשות זאת בחשאי ובצנעה. וכעת, בא הלווה, או השומר שנתנו בו אמון ומכחיש את כל הסיפור: אתה נתת לי הלוואה? אתה הפקדת אצלי חפץ? מי שומע? מי נזכר? השלישי – השליש. לפיכך, כל הכחשה היא "מעל בה'". שבועת השקר המתלווה להכחשה 'הוספת עצים למדורה', היא חטא או מעל נוסף. אבל המעל הראשון איננו הגזילה כפי שאומר כלי יקר לעיל, אלא הבגידה באמון.

¹⁴ יש פה ציטוט חלקי של הפסוק שהוא: "ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו". אפשר שהוא קיצור מעשה ידי העורכים והמלהב"דים ואפשר שהוא מכוון: "בה' וכחש בעמיתו"! כפי שניתן להבין מהמשך הדרשה מהמילים: "בין בה' ובין בעמיתו".

¹⁵ פירוש זה של בעל הטורים (ר' יעקב בן הרא"ש, מחבר ארבעה טורים, הבסיס לשולחן הערוך, מאה 13), חוזר על מה שראינו ברש"י לעיל, שהוא מדרש ספרא, הוא תורת כהנים שמצוין בסוף הפירוש בסוגריים (תו"כ), אך במילים שמוסיפות נופך. הכחש הוא כלפי שמיא, בדברים שהמכחש יודע שרק הוא, חברו המוכחש והקב"ה יודעים. תוספת השבועה, בשם ה', היא מעל חמור נוסף, שהרי הנשבע יודע שהקב"ה יודע את האמת. ודבר זה מצאנו במקרא.

¹⁶ ה' ביני ובינך הוא לשון שבועה שמקורותיו במקרא. כאן שבועת דוד ויונתן (האם קיים דוד שבועה זו? ראו בירושלמי קידושין פרק ד הלכה א), עוד בדברי זקני יפתח ליפתח, שופטים יא י: "ויאמרו זקני יפתח אל יפתח ה' יהיה שמע בינותינו אם לא כדברך כן נעשה", בדברי שבטי עבר הירדן המזרחי לראשי העדה, יהושע כב כב: "אל אלהים ה' אל אלהים ה' הוא ידע וישאל הוא ידע אם במרד ואם במעל בה' אלתושיענו היום הזה", ובברית יעקב עם לבן הארמי (בשם הו"ה), בראשית לא מט: "והמצפה אשר אמר יצף ה' ביני ובינך כי נסתר איש מרעהו". ואם נכליל גם את הביטוי "ישפוט ה' ביני ובינך", ראו בראשית טז ה דברי שרה לאברהם וכמו כן בשמואל א כד יב – דברי דוד לשאול. נחזור לנושא הדף.

¹⁷ החטא בין אדם לחברו, הוא שמביא לחטא בין אדם למקום. מההכחשה לעמיתך באה השבועה לשקר וחילול השם. יש כאן דיאלוג סמוי עם התוספתא לעיל. זו מציגה את התפיסה הדתית-מוסרית של התורה שהדברות הראשונות, בראשון: אנכי ולא יהיה לך, הם הבסיס לציויי הדברות האחרונים שבין אדם לחבירו, ואילו פירוש אלשיך מציג את ההיבט האנושי-מעשי ההפוך, עבירה על הדברות האחרונים ובראשון: "לא תענה ברעך עד שקר" היא שמביאה לעבירה על הדברות הראשונות ובכללן: "לא תשא את שם ה' אלהיך לשווא".

¹⁸ כמו שהחטא בא בהדרגה (בשלבים) כך גם החזרה בתשובה.

¹⁹ בהמשך דבריו מטה אלשיך את הכף לכף השנייה ומנסה לאזן את התמונה: "ואחרי הודיע אלהים לנו את זאת, אל תאמר בלבבך, בראותך את אשר חמרת במה שבין אדם לחבירו, ואומר אליך שממנו תתחיל לתקן, כי... מהנוגע אל חבירך תעשה עיקר. כי דע לך כי לא נגמר תיקון אשר היית חוטא לחבירך, עד אשר תקנת מה שנוגע לה'. כי הנה וכפר עליו הכהן לפני ה', שהוא כקרובן שמביא על השבועה, ובזה ונסלח על אחת מכל אשר יעשה לאשמה, שהוא על חטא שחטא לחבירו... כי גם הקרבן גומר כפרת הראשון,

ספרי במדבר פרשת נשא פסקא ב – למה החזרה בספר במדבר

"וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם למעול מעל בה' " (במדבר ה ו) - למה נאמרה פרשה זאת? לפי שהוא אומר: "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' ... או מצא אבידה וכיחש בה ונשבע על שקר" (ויקרא ה כא), אבל בגוזל הגר לא שמענו בכל התורה! תלמוד לומר: "דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם למעול מעל בה' " - בא הכתוב ולימד על גוזל הגר ונשבע לו ומת שישלם קרן וחומש לכהנים ואשם למזבח.²⁰

שבת שלום**מחלקי המים**

מים אחרונים: להרחבת הנושא, ראו הספר של יהודה נחשוני, הגות בפרשיות התורה, הוצאת ספריית 1981 תל אביב, פרשת ויקרא, עמ' 407. משם דלינו כמה וכמה פנינים.

כיון שעל יד האחד נמשכה אשמת השנית, וזהו לאשמה בה ... כי הלא גם האשם הבאה על השבועה הוא מצטרך גם למה שהיחלת וחטאת בחבירך. וזהו וכפר כו' ונסלח לו על אחת מכל אשר יעשה לאשמה בשנית, היא השבועה".

²⁰ ראו פירוש רשב"ם שם: "חטאות [ה]אדם - הכתובים בפרשת אשם גזילות בסוף פרשת ויקרא וכחש בעמיתו בפקדון וגו'. ובשביל גזל הגר שאין לו גואל ומת הגר נשנית כאן". ופירוש רש"י: "למעל מעל בה' - הרי חזר וכתב כאן פרשת גוזל ונשבע על שקר, היא האמורה בפרשת ויקרא ... ונשנית כאן בשביל שני דברים שנתחדשו בה: האחד, שכתב והתודו, לימד שאינו חייב חומש ואשם על פי עדים עד שיודה בדבר. והשני על גזל הגר שהוא נתון לכהנים". כמה הלכות "תלויים בשערה" ולא נלמדים אלא מחסרות ויתרות ומעוקצי אותיות, וכאן, חוזרת ונשנית בספר במדבר כל הפרשה שלנו. בשביל מה? בשביל להכליל את הגר בדינים אלה.